

ja korkeatasoisen pohjan, jolta tulevan tutkimuksen on hyvä ponnistaa. Tutkimuksen jäsenitys on toimiva, teksti laadukasta, viitteet kohdillaan ja kirjallisuusluettelo kattava. Koivusen tutkimuksen sanoma on nykyajan polarisoituvassa yhteiskunnassa ehkä tutkimuksen tärkein ja hienoin anti. Siten tämän kirja-arvion lopetuksena toimikoon teoksen loppusitaatti festivaaleille osallistuneen nuorisokuoron jäseneltä: "Ihan samanlaisia ihmisiähän ne on, vaikka ne on eri värisiä taikka puhuvat semmosia kieliä, mistä ei mitään selvää saa, mutta kuitenkin ajatukset on yhteisiä."

Rony Ojajärvi, TM
Kirkkohistorian
tohtorikoulutettava
Itä-Suomen yliopisto

BENEDICTUS XVI **Kirkko ja moniarvoinen** **maailma: Neljä puhetta** **Saksassa vuosina 2005–** **2011. Helsinki: Katolinen** **tiedotuskeskus 2019. 86 s.**

Vuonna 2013 paavinvirasta eronnut Benedictus XVI (paavina 2005–2013) on oman toiveensa mukaisesti jäänyt syrjään julkisuuden valokeilasta. Valo kohdistuu nyt seuraaja Franciscukseen, jonka julkinen kuva on edeltäjää parempi. Pääsääntöisesti etenkin ei-katolisilla alueilla mielikuva paavista määräytyy median antaman kuvan kautta, ja tässäkin suhteessa saksalaisella dogmatiikan professorilla oli ongelma: hänen puheensa oli kirjoitettu akateemiseen tyyliin, jolloin niiden ydinajatus saattoi jäädä nopeaan uutissykkeeseen tottuneilta eiteologi-toimittajilta huomaamatta.

Valitettavan harvoin Benedictuksen paavikauden aikana paavin puheita käsiteltiin laajemmin suomeksi suomalaisissa lehdistä. Nyt tätä puutetta korjaa osin Katolisen tiedotuskeskuksen julkaisema kirja *Kirkko ja moniarvoinen maailma*, johon on koottu neljä Benedictuksen Saksassa pitämää puhetta vuosilta 2005, 2006 ja 2011. Puheet paavin äidinkielestä saksasta suomeksi on kääntänyt TT Jarmo Kiilunen ja esipuheen teokseen on kirjoittanut TT Emil Anton. Kirjan puheet ovat Regensburgissa pidetty luento "Usko, järki ja yliopisto: Muistoja ja pohdintoja", paavin Kölnissä pitämä puhe tapaamisessa muslimiseurakuntien edustajien kanssa, puhe Erfurtissa Saksan evankelisen kirkon neuvoston edustajille sekä puhe Saksan liittopäiville.

Esipuheessa Emil Anton avaa kirjaan otettujen puheiden valitsemista. Puheet on pidetty paavin kotimaassa Saksassa, joka on kulttuurisesti Suomea lähellä, ja ne on kohdistettu neljälle ryhmälle, joita ovat tutkijat, poliitikot, luterilaiset ja muslimit. Perustellessaan laajemmin puheiden valintaa Anton toteaa, että Regensburgin puhe on mukana, koska se on Benedictuksen puheista tutkituin ja kuuluisin. Puhe muistetaan parhaiten sen islamia koskeneesta osasta, vaikka sen keskeinen teema oli järjen ja uskonnon suhde. Muslimeille kohdistettu Kölnin puhe sen sijaan edustaa Antonin mukaan paremmin Benedictuksen islam-linjaa. Suomessa katoliselle kirkolle tärkeä dialogikumppani on evankelisluterilainen kirkko. Tämän vuoksi mukaan on otettu puhe, jonka paavi piti Erfurtissa Lutherin entisessä luostarissa Saksan evankelisen kirkon edustajille. Berliinin puheessa paavi puhui Saksan valtiopäivillä puolustaen kristillistä eetosta An-

tonin sanoin "maailman edessä" (s. 16), ja sitä Anton pitääkin yhtenä paavikauden merkittävimmistä puheista.

Kirjan puheista ehdottomasti mielenkiintoisin on Benedictus XVI:n entisessä yliopistossaan Regensburgissa pitämä luento. Luento tosin muistetaan aivan vääristä syistä. Luennon teemana oli järjen ja uskonnon suhde sekä teologian asema yliopistossa. Luennossa paavi entisen dogmatiikan professorin määrätietoisuudella tarkastelee muun muassa kreikkalaisen filosofian vaikutusta kristinuskon oppien kehittymiseen ja uskon leviämiseen. Paavin mielestä teologialla on myös paikkansa yliopistossa, jossa se voi käydä tieteellistä dialogia muiden yliopistoaineiden kanssa. Julkisuteen puhe nousi vuonna 2006 siinä olevan sitaatin takia. Benedictus siteerasi Bysantin keisari Manuel II Palaiologosta (1391–1425), joka oli syyttänyt Muhammedia uskon levittämistä väkivallalla. Syystä tai toisesta sitaatti erotettiin asiayhteydestä ja samalla sanat vääristeltiin muka paavin omaksi mielipiteeksi. Seurasi näkyviä väkivaltaisia protesteja. Toinen seuraus oli huomattavasti rakentavampi, sillä luennon pohjalta kehittyi uusi dialogi katolisen kirkon ja islamilaisen maailman välille. Puheen saama reaktio näkyy muun muassa siinä, että Benedictus on liittänyt siihen myöhemmin sitaattia selittävän nootin.

Paremmän kuvan paavin islam-linjasta tarjoaa Kölnissä 20.8.2005 pidetty puhe. Paavi käsitteli siinä niin terrorismia kuin uskonnonvapautta. Oman ajattelunsa paavi osoitti olevan linjassa katolisen kirkon ajattelun kanssa, joka perustuu Vatikaanin toisen konsiilin lausumiin islamista. Lopussa Benedictus korostaa, että kristittyjen

ja muslimien välinen dialogi on välttämätöntä.

Puhe Saksan evankelisen kirkon neuvoston edustajille Erfurtissa, Martti Lutherin entisessä augustiinolaisluostarissa, 23.9.2011 tuo julki Benedictuksen Luther-tuntemuksen. Paavin mukaan Lutherin ajatuksille on tarvetta nykypäivänäkin. Samalla paavi määrittää suhdetta ekumeniaan ja kirkkojen asemaan modernissa yhteiskunnassa. Uhkina paavi näkee niin vapaamuotoisen kristillisyyden leviämisen kuin sekularisoituneen yhteiskunnan paineen.

Kirjan viimeisessä puheessa paavi Benedictus XVI puhui Saksan liittopäiville 22.9.2011. Puheessaan paavi käsittelee oikeusvaltion lähtökohtia viitaten myös natsismiin. Benedictuksen mukaan politiikan on oltava työtä oikeudenmukaisuuden eteen, mutta ongelmana on, mistä tiedetään, mikä on oikein. Benedictus tarkastelee kysymystä kristinuskon kautta. Kristinuskon lähtee siitä, että oikeudenmukaisuus perustuu luontoon ja järkeen eikä suoraan uskonnollisiin ilmoituksiin. Tämä on ollut myös Euroopan hallitseva suuntaus viime vuosikymmeniin asti, jolloin positivismi on murentanut pitkäaikaisen ajattelun pohjaa.

Viime vuosina Katolinen tiedotuskeskus on julkaissut suomennoksia kardinaali Joseph Ratzingerin eli myöhemmän Benedictus XVI:n kirjoista. Näiden kirjojen avulla suomalaisten on mahdollista päästä helpommin lähemmäs ristiriitaisena pidetyn paavin ajattelua. Suomessa ja suomeksi häneen on aiemmin tutustuttu pääsääntöisesti median välityksellä, eikä sen kautta saatu kuva ole ollut mairitteleva. Kun paavin puheita ja kirjoituksia julkaistaan kokonaisuudessaan ja käännöksinä, ne avautuvat uudessa

valossa, joka auttaa ymmärtämään myös ajattelua niiden taustalla. Tämän takia paavin puheiden kääntäminen suomeksi on tervetullutta. Esimerkiksi Regensburgin puhe olisi tosin ansainnut tulla käännettyksi sen aiheuttaman kohun vuoksi jo tuoreeltaan, ja on helppoa yhtyä Emil Antonin toteamukseen, että jo sen kääntäminen ja julkaisu ”on kulttuuriteko” (s. 8).

Paavillisten puheiden ja kirjoitusten tulkitsemisessa on tiettyjä ongelmia. Aina ei voida varmasti tietää, ketkä ovat auttaneet paaveja kirjoittamisessa tai jopa suoranaisesti kirjoittaneet paavien nimiin laitettut tekstit, kuten paavilliset kiertokirjeet. Benedictuksen kohdalla tämä ongelma on pienempi, sillä oppineen paavin kynänjälki näkyy melko selvästi monissa hänen kirjoituksissaan ja puheissaan. Erityisesti se näkyy Regensburgin puheessa, jota Emil Anton esipuheessa kutsuukin paavin ajattelun *summaksi*. Myös se, että puheet on pidetty saksaksi, paavin omalla äidinkielellä, viittaa siihen, että ne ovat suoraan paavin omasta kynästä. Nykyään moni paavin puhe on luettavissa useilla kielillä Vatikaanin verkkosivuilla. Oman lisänsä paavien puheiden tutkimiseen tuo kuitenkin Rooman kuurian ajoittainen tapa muokata paavillisia puheita jälkikäteen ennen niiden virallista julkaisua.

Kirja jätti auki muutaman kysymyksen. Emil Anton perustelee hyvin esipuheessaan, miksi juuri nämä neljä puhetta on valittu kirjaan, mutta ei avaa enempää sitä, miksi tällainen kirja puheista on ylipäätään julkaistu. Myös kirjan ohuus, vain 86 sivua, ihmetytti. Suomennoksen arvoisia Paavi Benedictuksen puheita varmasti riittää käännettäväksi, joten onko mahdollisesti aikeena aloittaa paa-

vien puheista laajempi kirjasarja, jonka ensimmäinen osa kyseinen kirja on? Sinällään kirjan neljä puhetta ovat jo edustava ote saksalaisen paavin ajattelusta. Neljän suomennetun puheen perusteella paavi Benedictuksesta piirtyy kuva oppineena ja syvästi ajattelevana teologina – ehkä jopa liian oppineena 2000-luvun mediapaaviuden vaatimuksiin nähden.

Kirkko ja moniarvoinen maailma -kirjan puheet tuovat suomeksi esille harvemmin korostuneita puolia konservatiiviksi mielletystä paavista. Benedictus XVI:n puheet osoittavat hänen sitoutuneen uskontojen väliseen dialogiin ja uskonnonvapauden periaatteeseen. Ekumeniaan varauksella suhtautunut saksalainen paavi osoittaa ymmärrystä reformaation isän Lutherin ajattelulle ja puheessaan poliitikoille korostaa ympäristönsuojelua. Kirja onkin mielenkiintoinen lisä kasvavaan Ratzinger/Benedictus-suomennosten joukkoon ja tervetullut julkaisu myös teologian tutkimuksen kannalta.

Juha Ahoniemi, TM
Kirkkohistorian
tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto

JOHN PITTARD
**Disagreement,
Deference and Religious
Commitment. Oxford:
Oxford University Press
2019. 360 s.**

Mikä on tiedollisesti oikea toimintatapa, jos sinulla on eriäviä uskomuksia sellaisten henkilöiden kanssa, joiden ajattelet olevan kutakuinkin yhtä päteviä arvioimaan